

AANTEEKENINGEN
OP DE
FAMILIE DER VIOLARIEAE

VAN DEN

Indischen Archipel,

DOOR

DR. P. W. KORTHALS.

VIOLA.

Het schoone geslacht *Viola* wordt slechts door enkele soorten in den Indischen Archipel vertegenwoordigd. Zij zijn aldaar bewoners van de hoogere bergstreken of zelfs van de bergtoppen. *Viola pilosa* BL., welke zeer na aan *Viola odorata* en *Viola canina* verwant is, troffen wij aan op de toppen van den *Gédé*, *Papandayang* en *Talaga-bodas*, niet zelden in gezelschap met *Fragaria Sundaica*. De beide andere soorten zijn daarentegen zeldzamer en; behalve in enkele bergstreken van Java, ook aan den voet van den berg *Mérapî* op Sumatra gevonden. Het blijft echter aan een nader onderzoek voorbehouden,

of zij op deze drooge, 3300 voeten hooge vlakke tehuis behoorden, dan wel van den top naar deze lagere streek van den berg waren verdwaald.

Viola pilosa BL. (Bijdr. pag. 57).

Ubique in montium cacuminibus: *Java*.

Viola arcuata BL. (Bijdr. pag. 58).

Ad pedem montis Merapi prope Tanjong-alam: *Sumatra*; ad montes Talaga-bodas, Wajang: *Java*.

Viola trinervis. Acaulis; folia longe petiolata, hastata; crenulato-serrata; acutiuscula, basi in petiolum decurrentia; flores coerulei, alte pedunculati.

Ad pedem montis Merapi prope Tanjong-alam: *Sumatra*.

Viola inconspicua BL. (Bijdr. pag. 58).

In monte Patoeha: *Java*; ad montem Merapi: *Sumatra*.

Viola japonica. Folia subrotunda, acutiuscula; profunde cordata, remote crenata; stipulae membranaceae, oblongae, acuminatae, lacunatae.

In horto Bogoriensi: *Java*.

JONIDIUM.

Jonidium enneaspermum DC. (Prodr. pag. 308).

In monte Sakoembang: *Borneo*.

Deze soort heeft eene uitgebreidere verspreiding.

Zij behoort op het vaste land, Ceylon en den Archipel te huis.

NECKIA.

Calyx 5-sepalus. Corolla.....? Glandularum fasciculi inter corollam et urceolum staminiferum. Stamina monadelphia, 5 fertilia cum sterilibus 1-2 alternantia; antherae nudaae. Capsula unilocularis, polysperma.

Dit nieuwe geslacht is zeer verwant aan het voorgaande en vertegenwoordigt de familie der Violarieae in de moerassige streken van het gebergte *Melintang* en *Singalang*. Hetzelve heeft de houding van *Jonidium*, doch verschilt daarvan genoegzaam door de opgegevene kenmerken. Aan VAN NECK, eenen der eersten, die bijdroegen tot de vestiging der Europeanen in Hindostan, ontleent dit geslacht deszelfs naam.

Neckia serrata. Frutex 4-pedalis; folia lineari-oblonga, utrinque acuminata, argute duplicato-serrulata; flores axillares, solitarii, longe pedicellati, pedicellis glabris; bracteae subulatae.

In locis paludosis montium Singalang et Melintang: *Sumatra*.

ALSODEIA.

Van dit, vroeger slechts op Madagascar bekende, geslacht, hebben latere onderzoekingen ook vertegenwoordigers in den Indischen Archipel doen kennen. Onder den geslachtsnaam *Prosthesis* beschreef de

Hoogleeraar BLUME de eerste soort van Java; eene andere maakte de Heer DECAISNE in de Flora van Timor bekend; terwijl mijne onderzoekingen hierbij nog vier andere soorten van Borneo en Sumatra hebben opgeleverd. Als struikvormige boompjes met bijna horizontale takken, gladde, blinkende of behaarde bladen en kleine, in de oksels vereenigde, witte bloempjes, verspreiden zij zich op de genoemde eilanden door de bosschen en worden zelden hooger dan duizend voeten waargenomen. De kiem ontwikkelt zich zeer langzaam, althans bij sommige soorten van dit geslacht, en het eerste omhulsel van het eitje verdwijnt; terwijl zich de anderen ontwikkelen. Het wratje op het aanhechtingspunt der zaadjes behoort tot de placenta en vereenigt zich, even als MIRBEL zulks bij de Euphorbiaceae heeft gevonden, later met het onbevruchte eitje. Bij de Polygaleae heb ik hetzelfde waargenomen. — De rigting van de kiem is in eene volmaakt rechte lijn met het zaad en een weinig van het oorspronkelijke aanhechtingspunt van het eitje verwijderd.

Alsodeia obtusa KUS. Folia oblongo-ovalia, acuminata, basi attenuata, serrulata, serratave; flores axillares, abortu solitarii.
 | In sylvis Melintang: *Sumatra*; in sylvis ad ripas fluminis Banjermassing: *Borneo*.

Deze soort is zeer verwant aan *A. macrophylla* DECAISNE, waarvan zij echter door de stompe bloembladen en door de plaatjes der stuifmeelknopjes verschilt.

Alsodeia Horneri KNS. Ramuli et gemmae pilosae; folia late elliptica, acuminata; flores racemulosi; sepala pilosa; capsulae ovatae. In sylvis Poeloe-lampeï: *Borneo*.

Alsodeia echinocarpa KNS. Rami tomentosi; folia alterna, oblonga, acuminata, basi attenuata, supra in nervis pubescentia, subtus tomentosa, serrata; flores axillares, conferti; capsulae molliter echinatae. In sylvis Toeboe-Kilangan: *Sumatra*.

In de bosschen bij Padang, op eene hoogte van 300 à 400 voeten, heb ik dezen boom verspreid gevonden. Dezelve is kegelvormig met takken, die eenen hoek van 45° tot 60° maken; de schors is bruin, ruw, van eenen onaangenaamen bitteren smaak; de takken zijn rond met om het andere staande bladen, die aan een 4 streep lang steeltje gehecht zijn. Eene eirond- langwerpige, van boven spitse, naar het toegespitste neigende vorm is hun eigen; de lengte is 17 duim, de breedte 6 duim; de omtrek is vrij regelmatig gezaagd; van boven zijn dezelve alleen op de aderen behaard, van onderen over de geheele oppervlakte. De bloemen staan in zaamgedrongene trossen van 20 tot 30 in de oksels der bladen vereenigd en hebben aan ieder steeltje een klein, ovaal, spits schutblaadje. De kelk is vijfbladig, in twee reijen geplaatst; de drie buitenste bladen zijn ovaal, van boven rond; de binnenste zijn langwerpig, gekield en even als de buitenste behaard. De bloemkroon heeft 5 bloembla-

den, welke wit, langwerpig, stomp, met kleine haartjes bezet en eens zoo groot als de kelkblaadjes zijn. De meeldraden staan op eenen vleezigen ring over de kelkdeelen, zijn plat en aan de zijden behaard: op dezelve zijn de knopjes vastgehecht, die van boven een ovaal-rond, plaatvormig aanhangsel of uitsteeksel hebben.

Het vruchtbeginsel, in gemelden ring gelegen, is ovaal, draagt eenen ronden stijl met knodsvormigen stempel. De eitjes zijn aan drie zaadkoeken in twee reijen geplaatst. De langwerpig ronde zaaddoos rust op den voortdurenden kelk, is met zachte en ruw behaarde stekels bedekt en springt in drie kleppen open. Ieder van dezen draagt in het midden den moederkoek, aan welken van de 8—10 eitjes slechts twee zaadjes terug blijven. Deze zaadjes zijn bijna kogelrond en hebben bij het aanhechtingspunt een vleezig wratje, waardoor de voeding- en de bevruchting-vaten gaan. Zij hebben drie vliezen, waarvan het buitenste met het tweede bijna onafscheidbaar vereenigd is. Het derde omgeeft de kiem, welke in een wit, vleezig eiwit ligt. Dezelve is klein en bestaat uit twee ovale, bladvormige zaadlobben, een rond worteltje en zeer kleine *plumula*.

Alsodeia Browni KHS. Ramuli et gemmae glabrae; folia alterna, elliptica, acuminata, glanduloso-serrata, utrinque glabra; flores axillares, racemosi; sepala obtusa, glabra; bractae ovatae, acutae, minimae; capsula oblonga.

In sylvis montis Singalang, Indra-poera: *Su-*
matra.

In het gebergte Singalang heb ik deze plant aangetroffen op 2000 voet hoogte, waar zij 20 à 30 voet hooge en schoone boomen met verspreide, opstaande takken vormen. De schors der oude stammen is grijs, die der jongere groen. De afwisselende bladen zijn langwerpig-eirond, spits, aan het grondstuk meer of minder in den bladsteel uitlopend, gezaagd met een kliertje op iedere punt, zeer nervenrijk, aan de beide zijden onbehaard, 7 duim breed en 17 duim lang. De *stipulae* vallen zeer spoedig af en hebben eenen langwerpigen vorm. De bloemen zijn in de oksels geplaatst en vormen uit 10 en meerdere van dezelve bestaande trossen of bundels, die op het eerste gezigt uit één punt schijnen voort te komen. De schutbladjes zijn spits, ovaal en zeer klein. De voortdurende kelk bestaat uit vijf bladen, die vleezig, rond en bijna ter grootte van de bloemkroon zijn: zij schijnen zich geheel te openen, maar blijven half gesloten. De vijf bladen der bloemkroon zijn wit en vormen een klokje, waarvan de bovenste punten naar buiten omgebogen zijn, even als of dezelve boven te zaam gebonden en dan omgeslagen waren. Hunne vorm is langwerpig, van boven spits, maar beneden afgesneden. De vijf stuifmeeldraden zijn door eenen vliezigen rand verbonden en tusschen iederen is een tandje. De helmknopjes zijn beneden vastgehecht en vormen een langwerpig vierkant, waarvan het bo-

venste einde vliezig is. Het stuifmeel is rond en geeft de *fovilla* door eenen ovalen zak af. Het langwerpige ronde vruchtbeginsel is behaard en draagt eenen ronden stijl, die in eenen uitgroefden stempel eindigt. De onrijpe zaaddoos wordt door den kelk omringd, is eenhokkig en heeft drie moederkoeken, welke ieder in het midden gevoord zijn, waardoor de eitjes in twee reijen staan. Dat deze moederkoeken, even als bij de gemelde, midden op de kleppen der vruchtdoos staan, is zeer duidelijk. In de meesten heb ik zes zaadjes gezien, waarvan het eene naar boven en het andere benedenwaarts gerigt was, zijnde zij bijna op gelijke hoogte aan de placenta gehecht. Zij waren bijna rond en verschilden weinig van die der *A. echinocarpa*, alleen was de kiem een weinig meer ontwikkeld en had langer worteltje.

Uit bovenstaande beschrijving blijkt de waarheid van de onderstelling van BROWN, dat de *Pentaloba Lour.* eene *Alsodeia* is, komende in alles met de soorten van dit geslacht overeen. De oorzaak dat dit geslacht eene bes tot vrucht zoude hebben, is welligt hierin te zoeken, dat de vleezige kelk, die met de benedenpunt der zaaddoos zamenhangt, als een aan dezelve behoorend deel is beschouwd. Voor de door mij beschrevene soort stel ik den naam *Alsodeia Browni* voor, verschillende zij door den kelk van de *Pentaloba sessilis* Lour.